

СТРУКТУРА НА ИКОНОМГЕОГРАФСКАТА ИНФОРМАЦИЯ

Борис Колев

Както е известно, понятието „информация“ е едно от най-разпространените в съвременното научно познание. И това е напълно правомерно, тъй като всички знания за природната и социалната действителност представляват по същество различни йерархично подредени системи (хипотези, концепции, факти, теории).

Изхождайки от схващането, че информацията в икономическата география (икономгеографската информация) има важно значение за теорията и практиката на икономгеографските изследвания, с работата ни се цели да се направи опит за изясняване на нейната структура. Тук няма да бъдат засегнати теоретико-информационните аспекти на това понятие в строгия смисъл на думата, а ще се характеризира само неговата специфика и вътрешна структура. Разглеждането му се оправдава от факта, че и в икономическата география, както и в другите науки, основните положения, закономерности, закони, изводи и резултати съществуват под формата на информация.

Преди да се премине към самата същност на този въпрос, е необходимо да се направи малък преглед на схващанията въобще за информацията. В научната литература съществуват голям брой определения, които описват добре някои от най-характерните ѝ особености и свойства, без да изчерпват цялото многообразие на понятието. До появата на теорията на информацията и кибернетиката под този термин най-общо се разбираше цялото множество от данни, сведения, сигнали и други, отразяващи в съзнанието на познаващия субект качествени и количествени страни на действителността. Това беше качествено, съдържателно определение, невключващо в себе си количествени параметри.

С навлизането на научното познание в новия по-висок стадий на развитие, обусловен от съвременната научно-техническа революция, това разбиране вече не отговаря на изискванията за по-голяма точност на дефиницията, наложени от използването на електронноизчислителните машини (ЕИМ) и приложението на автоматизираните системи за управление (АСУ). Информацията започна да се свързва с понятията „неопределеност“ и „разнообразие“. К. Шемън за пръв път разглежда информацията като начин за премахва-

не на неопределеността (Шенън, 1963). Теорията на информацията (по Шенън) се интересува само от количеството, скоростта и точността при предаването и трансформирането ѝ, т. е. дава предимство на формално-логическите аспекти на понятието, без да се интересува от конкретното му съдържание. Абстрактността на тази теория позволява с някои допълнения да намира приложение в много науки.

Ъшби счита, че информацията е много тясно свързана с „ограничаване на разнообразието“, тъй като колкото по-пълна по обем смисъл и съдържание информация съществува за дадено явление или процес, толкова по-пълни и по-точни знания и закономерности могат да се установят и изведат, понеже голямото количество разнообразие се свежда до даден ограничен кръг от възможности, дава най-същественото за свойствата и качествата на изследвания обект (Ъшби, 1967).

В марксистката методологична литература това понятие се разглежда като тясно свързано с едно от основните свойства на материята — отражението, което представлява крайъгълен камък на познанието (Павлов, 1945; Урсул, 1970, 1973; Янков, 1973; Черняк, 1974, и други). Според Урсул например информацията е „отражение на разнообразие“ (Урсул, 1970). Съществуват и други най-разнообразни дефиниции на понятието информация.

Освен своите общи свойства като вътрешна непротиворечивост, достоверност, пълнота, вероятност и др., подчертавани в повечето дефиниции, информацията в отделните науки притежава свои особености, произтичащи от спецификата на съответната научна област. Това дава основание да се счита, че особеностите на информацията в отделните клонове на познанието са ѝ наложени както от предмета и изследователските методи и средства, така и от съдадените научни традиции. Именно поради това съществуват и отделните информационни видове, като икономическа, икономико-географска, политическа, техническа, социологическа, физична и т. н. информация.

С бурното развитие на двустранния процес на интеграция и диференциация на научното познание, както и с все по-нарастващата математизация и формализация и приложението на кибернетиката в голям брой науки, сред които и икономическата география, се налага ново осмисляне на информацията, вече в икономико-географски аспект и в светлината на системните принципи. Тази необходимост се диктува и от използването на различните видове моделиране, прилагани в конкретната икономико-географска научноизследователска практика, които в основата си представляват информационни същности.

Необходимостта от дефиниране на икономико-географската информация е от важно значение, понеже по този начин се откроява по-релефно действителното съдържание и смисълът на това понятие

Икономическата география изучава, най-общо казано, разликите в териториалното проявление на свойствата и характеристиките на икономико-географските системи (селища, селищни системи, териториално-производствени комплекси, райони, страни) във времето и пространството.

Имайки пред вид схващането на Ъшби (1967) за значението на понятията „различие“ и „разнообразие“ за теорията на информацията и кибернетиката, може да се твърди, че икономико-географската информация в много отношения е тясно свързана с това негово разбиране. Връзката между тях личи при прилагането на икономико-математическите и кибернетичните методи в икономико-географските изследвания, които са основани на тези и на някои други математически и теоретико-информационни принципи.

От всичко споменатото дотук може да се направи опит за дефиниране на понятието икономико-географска информация. Под този термин според нас трябва да се разбира цялото множество (система) от различни сведения, данни и сигнали, изводи и резултати, описващи състоянието, връзките и взаимоотношенията между:

елементите в икономико-географските системи, отделните икономико-географски системи и икономико-географските системи и средата, в която съществуват и функционират, отразяващо се в съзнанието на познаващия субект.

Информацията в икономическата география (или икономико-географската информация) може да се разглежда като множество (система), съставено от три основни относително самостоятелни и същевременно тясно свързани помежду си информационни подмножества (подсистеми): физикогеографско, икономическо и социално. Освен тях тук влизат, макар и в различен обем, и исторически, политически, технически, агрономически и други данни и сведения. Информацията в икономическата география не е механичен сбор от съставлящите я компоненти, а нова информационна същност, присъща само на икономико-географската наука. Най-важното в нея е научното географско познание, като отражение и възпроизвеждане в съзнанието ни на обективно протичащите в действителността икономико-географски процеси (формиране на селищни системи, АПК, ПАО, райони от различен таксономичен ранг, комплекси и т. н.).

И така структурата на множеството икономико-географска информация включва в себе си посочените три информационни подмножества и подмножеството на т. нар. „друга“ информация (политическа, историческа, техническа и др.), или

$$I = \bigcup_{n=1}^4 A_n$$

където

I

е икономико-географска информация.

\bigcup

— знак за включване на подмножество в множество,

$\bigcup_{n=1}^4 A_n$ — обединение (сума) на четирите подмножества (физикогеографска информация — F ; икономическа — E ; социална — S и друга — K), т. е. $\bigcup_{n=1}^4 A_n = \{F \cup E \cup S \cup K\}$.

От своя страна всяко от тях, съобразно със системната теория може да се разглежда като също такава информационна система. Тук е необходимо да се направи една уговорка. F , E , S и K не включват въобще и изцяло в структурата на икономикогеографската информация. Нейни основни елементи са само онези техни части, които са пряко свързани със спецификата на икономическата география. Например от физикогеографската информация се включва само онази нейна част, която служи за база при стопанската оценка на природните условия и ресурси. Икономическото информационно подмножество обхваща само данните и сведенията, които характеризират протичането на процесите в икономикогеографските системи и т. н.

Естествено между тези главни елементи (подмножества) не съществува и обективно не би могло да съществува точно и равно обемно съотношение. В зависимост от конкретните цели в дадена икономикогеографска изследване един вид информация от посочените може да бъде в по-голям обем, отколкото друг.

Всяка информационна система отразява и описва определени страни от действителността и в този смисъл икономикогеографската информация отразява и описва формирането, състоянието и изменението на икономикогеографските системи (възникване на нови системи, АПК, ПАК, ПАО, ТПК и т. н.).

Евристичните възможности, които дава теорията на информацията, могат и трябва да се използват и в икономическата география, тъй като те включват важни критерии за количествена оценка и измерване на информацията, методи за кодиране и декодиране, средства за борба с информационните „шумове“ и други, което е особено наложително поради все по-нарастващото приложение на икономико-математическите и кибернетични методи в икономикогеографската научноизследователска практика.

Изложеното схващане за дефиницията и структурата на научната информация в икономическата география очевидно се нуждае от по-нататъшни теоретични уточнения. В никакъв случай то не претендира за пълнота и изчерпателност.

ЛИТЕРАТУРА

- Павлов, Т., Теория на отражението, С., 1945.
 Урсул, А., Информация и мышление, М., 1970.
 Урсул, А., Отражение и информация, М., 1973.
 Черняк, Ю., Информация и управление, М., 1974.
 Ъшби, У., Въведение в кибернетиката, С., 1967.
 Шенон, К., Работы по теории информации и кибернетики, М., 1963.
 Янков, М., Статистическая теория информации и ее применение в гносеологии. В сб. „Ленинская теория отражения и современная наука“, С., 1973.

STRUCTURE OF ECONOMIC GEOGRAPHICAL INFORMATION

B. Kolev

Summary

As it is well known the term 'information' is one of the most widely spread in contemporary scientific knowledge.

Proceeding from the opinion that the 'information in economic geography' is of great importance for its theory and practice, this work aims to make an attempt to clarify its inner structure.

From our point of view the term 'economic geographical information' should be considered as a total system (multitude), comprising information, signals and data about state, connections and interrelations between:

- the elements in economic geographical systems,
- the separate economic geographical systems and
- the economic geographical systems and the media within the limits of which they exist and function, reflecting on subject's consciousness.

The system (multitude) 'economic geographical information' consists of four main information subsystems (physical geographical, economic social and other information). On the other hand they themselves may be considered as systems. Naturally, we can say that among the indicated elements, a precise and equal in size correlation does not be able to.

Depending on the aims, set up before each economic geographical investigation, one information element out of the above mentioned, may prevail at the expense of the others.